

Από τις σεξουαλικά τολμηρές εικόνες που ήρθαν στο φως μέσα στα ρωμαϊκά ερείπια της Πομπηίας και το σκάνδαλο που είχαν προκαλέσει οι γκραβούρες του Μαρκαντόνιο Ραϊμόντι το 16ο αιώνα, μέχρι τις εκάστοτε απεικονίσεις και λογοτεχνικές επινοήσεις, η πορνογραφία δεν έπαψε ποτέ να τρέφεται από τα αισθήματα που προκαλεί - είτε την καταδικάζει κανείς είτε την υπερασπίζεται. Σε κάθε περίπτωση, αν και η απόδοση προκλητικών ερωτικών περιπτώσεων υπήρχε πάντοτε, η έννοια της πορνογραφίας δεν υφίστατο μέχρι το 19ο αιώνα, όταν δημιουργήθηκε από τους Βικτωριανούς, οι ηθικοί φραγμοί των οποίων τους ανάγκασαν να δημιουργήσουν τα «μυστικά μουσεία» για τα επονομαζόμενα «αισχρά τεχνουργήματα». Πάντως, η λέξη «πορνογράφος» συναντάται για πρώτη φορά σε κείμενο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, στο έργο του Αθήναιου «Δειπνοσοφισταί» του 2ου αιώνα, όπου χρησιμοποιείται για να περιγράψει ζωγράφους που αναπαράστησαν στα έργα τους εταίρες. Αλλωστε, η έννοια της λαγνείας και της ερωτικής απόλαυσης -στα χρόνια της ελληνικής και έπειτα της ρωμαϊκής αρχαιότητας- ήταν απενοχοποιημένη, φτάνοντας συχνά στα όρια της αποχαλίνωσης. Αλλά ήδη από την πρώιμη χριστιανική εποχή οι συνθήκες θα άλλαζαν δραματικά. Κατά την περίοδο του Μεσαίωνα η λαγνεία -η οποία συνίσταται στην απεριόριστη εγκατάλειψη στις σεξουαλικές ορέξεις- έμελλε να συμπεριληφθεί ανάμεσα στα επτά θανάσιμα αμαρτήματα της Καθολικής Εκκλησίας. Μάλιστα, οι θεολόγοι διέκριναν συνολικά δέκα καταδικαστέα είδη λαγνείας- ανάμεσα σε αυτά η μοιχεία, ο βιασμός, ο αυνανισμός, ο σοδομισμός και η πορνεία. Οι Πατέρες της Εκκλησίας και οι σχολαστικοί, το Μεσαίωνα, προς επίρρωση της χριστιανικής μονογαμίας συνέβαλαν στην ενίσχυση της σημασίας της μιας και -πάνω απ' όλα- μοναδικής αγάπης. Όσο για τον Άγιο Αυγουστίνο (354- 430 μ.Χ.) έπλεξε ποικιλοτρόπως το εγκώμιο της ηθικής εναρμόνισης των συζύγων και καταπολέμησε μεθοδικά τη φιληδονία σε τέτοια έκταση, ώστε μετά από αυτόν εντάθηκε η αποδοκιμασία της σεξουαλικής ηδονής που φαινόταν να είναι μια συνέχεια του προπατορικού αμαρτήματος. Μία από τις συνέπειες της δαιμονοποίησης της σεξουαλικής πράξης ήταν η ερωτική λογοτεχνία της μεσαιωνικής περιόδου να επηρεαστεί βαθιά και να καθρεφτίζει τις αποχρώσεις αυτής της νέας ιδεολογίας της σάρκας: ερωτικές αφηγήσεις με ηθοπλαστικό χαρακτήρα που -ως επί το πλείστον- εξυμνούν την αγάπη και προκρίνουν τα χριστιανικής προελεύσεως ιδεώδη. Όπως και να 'χει, από τις απαρχές της Αναγέννησης το όλο θέμα άρχισε να μοιάζει λιγότερο προβλέψιμο, με την αγάπη να εμφανίζεται πλέον σαν ένα μοιραίο πάθος που οδηγεί τα θύματά της στο χαμό. Σταδιακά, λοιπόν, η «ακολασία» αρχίζει να επιβάλλεται στην κοινή συνείδηση η οποία, μέσα σε αυτήν, έβλεπε λιγότερη υποκρισία και περισσότερη ελευθερία. Το πρώτο, ίσως, βιβλίο που -μεταξύ άλλων- περιελάμβανε μία τέτοια θεματική είναι η «Πολιτεία του Ήλιου» (1623) του Τομάζο Καμπανέλα, στο οποίο ιδέες πανθεϊστικές συνδυάζονται με ένα σχέδιο αναδιοργάνωσης των ερωτικών ηθών. Ο Καμπανέλα συνθέτοντας μια σπουδαία ουτοπία σκιαγραφεί τα σχέδια μιας ιδεατής πολιτείας της οποίας οι κανονισμοί είναι φυσιοκρατικοί: Οι κάτοικοι της κυβερνώνται από ένα βασιλιά-ιερέα που αποκαλείται Ήλιος και έχει για βοηθούς τρεις αρχηγούς. Στην πολιτεία τους τα αγόρια και τα κορίτσια

επιδίδονται γυμνά σε δημόσιες γυμναστικές ασκήσεις και οι άρχοντες επιλέγουν ποιοι ταιριάζουν να γίνουν σύζυγοι! Έναν αιώνα αργότερα, ο κόμης ντε Μιραμπό συνέταξε το περίφημο «Erotika Biblion» (1783) προκειμένου να αποδείξει ότι οι «αρχαίοι» ήταν πιο διεφθαρμένοι από τους «σύγχρονους», συστήνοντας -παράλληλα- τη γενετήσια δραστηριότητα χωρίς τον αναπαραγωγικό σκοπό. Με τέτοιες ανεκτικές θεωρίες αρχίζει -σιγά σιγά- η συζήτηση της σεξουαλικότητας με έναν τρόπο ειλικρινή και ενίοτε προκλητικό, προς την αναζήτηση μιας αντιστοιχίας ανάμεσα στην ηθική και τη φυσική πραγματικότητα. Ήδη στη Γαλλία του 18ου αιώνα, η αποποίηση των ηθικών δεσμεύσεων συνδέθηκε με την έκφραση μιας νέας φιλοσοφίας: Και, βέβαια, ο μαρκήσιος ντε Σαντ (1740-1814) υπήρξε ο ανατρεπτικότερος όλων, αφού ήταν ο πρώτος που εκλογίκευσε συστηματικά την παραφροσύνη του αισθησιασμού, τις ανεξέλεγκτες παρορμήσεις, τα πάθη, το κακό -τελικά- ως ηδονή. Είναι προφανές ότι η σταδιακή απενοχοποίηση της ερωτικής πράξης θα αναζωπύρωνε τις κάθε λογής απεικονίσεις της, τις πλέον ευφάνταστες αναπαραστάσεις της, τις πιο απρόσμενες συγγραφικές περιγραφές της, με την πορνογραφία να αναγάγει την σαρκική απόλαυση σε θέαμα. Το παρόν «Λεξικό της πορνογραφίας» (εκδ. Καλέντη) έρχεται να ιχνηλατήσει αυτό το διαχρονικό και ιδιαίτερα σύνθετο φαινόμενο: Η πολύμορφη πολιτισμική και καλλιτεχνική ιστορία, η πολιτική και ηθική φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, η ανθρωπολογία, η οικονομία, το δίκαιο, η ψυχανάλυση, συνιστούν αλληλοσυμπληρούμενες μεθόδους προσέγγισης της πορνογραφίας- μιας πρακτικής που εξακολουθεί να αφορά όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Η πορνογραφία αποτελεί, ακολούθως, ένα αντικείμενο γνώσης, όπως δείχνουν τα 450 λήμματα του ανά χείρας έργου, τα οποία συνοδεύονται από παραπομπές σε συναφείς όρους, καθώς και βιβλιογραφικές, φιλμογραφικές και διαδικτυακές αναφορές. Σε αυτό το συλλογικό κριτικό έργο μιας διεθνούς ομάδας συγγραφέων, θα ανακαλύψει ο αναγνώστης άρθρα ουσίας και σύνθεσης, ποικίλες βιογραφίες και τους αναγκαίους πρακτικούς ορισμούς. Πρόκειται για μία έκδοση που δεν αποβλέπει ούτε στον εξωραϊσμό ούτε στον στιγματισμό της πορνογραφίας. Αλλά στην πιο εμπειριστατωμένη γνώση μιας πολιτισμικής πρακτικής που αν και παραμένει ιδιωτική, η βιομηχανοποίηση και προβολή της είναι πρωτόγνωρη στις μέρες μας...